

Прикордонний моніторинг УВКБ ООН

Сумський транзитний центр м. Суми, з квітня по червень 2024 року (2 квартал)

Міжнародні пункти пропуску (МПП) між Україною та Російською Федерацією не працюють з лютого 2022 року. Проте на гуманітарному коридорі між двома країнами (КПЗ «Колотилівка» Російської Федерації та ПП «Покровка» України) дозволяється повертатися громадянам України (в один бік) пішки з квітня 2023 року.

Моніторингові групи УВКБ ООН були розгорнуті в травні 2023 року, а систематичний моніторинг розпочато наприкінці липня того ж року.

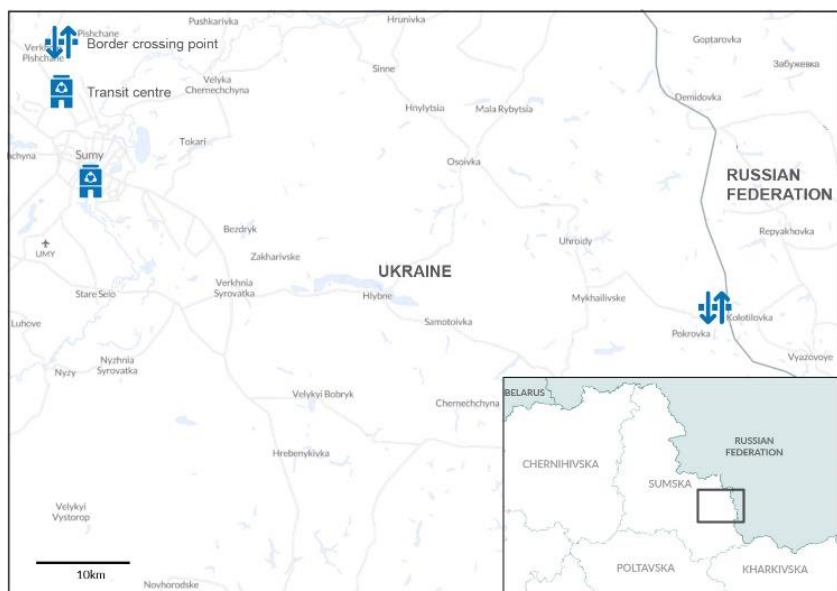

Надання послуг в транзитному центрі в Сумах. © Право на захист

У 2023 році всі люди, які прибували гуманітарним коридором Колотилівка-Покровка, проходили перевірку безпековими та правоохоронними органами у Краснопіллі – місті, розташованому за 18 км від кордону. З 26 січня 2024 року у зв'язку з погіршенням безпекової ситуації в Краснопіллі місце проведення процедур із перевірки перенесено в м. Суми.

Станом на 26 січня 2024 року в Краснопіллі прикордонники перевіряють паспорти та/або будь-які інші документи чи їх копії, що підтверджують право на в'їзд в Україну, а всі інші перевірки безпековими та правоохоронними органами проводяться в транзитному пункті в Сумах.

У транзитному центрі люди проводять кілька годин, оскільки кожен має дочекатися завершення перевірки всієї групи, перш ніж їх перевезуть у хаб, де вони можуть залишитися на ніч або продовжити подорож. З 10 травня 2024 року процедура перевірки в транзитному центрі вимагає проходження всього багажу через рентгенівський сканер, що подовжує загальну тривалість процедури перевірки на годину. Як правило, коли більше 15 осіб прибувають разом, співбесіди з перевіркою та перевірка багажу проводяться одночасно, щоб скоротити тривалість перебування в транзитному центрі.

У транспортному центрі доступно:

- Кімнати безпекових та правоохоронних органів, які проводять перевірку осіб
 - Лікарська кімната з санвузлом
 - Їдальня
 - Роздягальні та камери зберігання
 - Дитяча ігрова кімната
 - Кімната для домашніх тварин
 - Кімната для мам і малюків
 - Туалети та душові
- ГО зустрічають осіб, що повертаються і працюють в коридорах центру.

МЕТОДОЛОГІЯ

Наприкінці травня 2023 року УВКБ ООН розгорнуло групи моніторингу кордону через місцевих партнерів-ГО для надання інформації та допомоги особам, які повертаються в Україну через кордон з Російською Федерацією, у громаді Краснопілля (прикордонний пункт «Покровка») у Сумській області. Партнери УВКБ ООН надають юридичну допомогу, консультації щодо захисту та соціальну підтримку людям, які повертаються, п'ять днів на тиждень у транзитному центрі у Сумах, а також можуть надавати послуг у хабі в м. Суми.

Моніторингові групи захисту проводять індивідуальні бесіди з людьми, які повертаються в Україну. У квітні – червні 2024 року було опитано 163 особи (36% жінок 18-59 років, 10% чоловіків 18-59 років, 36% жінок 60+ років, 15% чоловіків 60+ років, 2% жінок 0-17 років, 1% чоловіків 0-17). У цих даних представлені результати цих бесід та інші спостереження, зроблені прикордонними спостерігачами протягом другого кварталу 2024 року.

1. Повернення

Кількість щоденних повернень через гуманітарний коридор дещо зменшилася порівняно з першим кварталом 2024 року на 8 відсотків. Цифри щоденних прибуттів залишаються невеликими протягом звітного періоду та ще більше зменшилися з першого кварталу 2024 року, за даними моніторів, у середньому 28 осіб перетинають щодня (порівняно з 77 у 2023/4 квартал та 32 у 2024/1 квартал).

За останній рік, з липня 2023 року, коли розпочався моніторинг кордону, спостерігається загальне зниження кількості тих, хто повертається через гуманітарний коридор. У той час як зменшення кількості людей, які повертаються протягом зимових місяців 2024 року в основному пояснювалося погодними умовами, інші фактори впливають на це тривале зниження:

- **Висока вартість подорожі:** Транспортні витрати зросли з будь-якого населеного пункту на тимчасово окупованих територіях. Вартість однакова і застосовується навіть до домашніх тварин. Є особи, яким вдається дістатися до ПП Колотилівка в Російській Федерації залізницею або іншим громадським транспортом та допомогою волонтерів, що дозволяє значно скоротити витрати на проїзд. Однак, за словами спеціалістів з моніторингу, таких залишається меншість.
- **Тривалість і складність подорожі:** Моніторингові групи повідомляють, що деякі люди витрачають більше трьох днів, щоб дістатися до ПП «Колотилівка» в Російській Федерації. Ще однією перешкодою для мандрівників є складність організації необхідної логістики для подорожей, особливо для людей з інвалідністю, людей похилого віку та мандрівників з дітьми чи домашніми тваринами.
- **Безпека:** Моніторингові групи повідомляють про численні обстріли Сумської області, включно з ракетами, керованими авіаційними бомбами та іншими проблемами безпеки. Ескалація бойових дій у Харківській області у травні 2024 року підігріла чутки про подібний сценарій у Сумській області. Ці проблеми з безпекою посилюють побоювання мандрівників, це також відображається в зростанні кількості запитів із питаннями про ситуацію з безпекою в соціальних мережах.

Деякі нові тенденції повідомили спеціалісти з моніторингу:

- **Приїзд сімей.** Існує зростаюча тенденція, коли один член сім'ї (переважно жінка) прибуває самостійно, щоб розвідати відповідні умови проживання. Згодом слідує решта сім'ї. Крім того, спостерігається тенденція збільшення кількості сімей, які приїжджають з дітьми.
- **Регіони, з яких виїжджають.** За даними моніторів, у другому кварталі більшість виїздів здійснюється із Запорізької та Херсонської областей, менше – з Донецької та Луганської областей. Крім того, спостерігачі повідомляють, що в деяких випадках люди були змушені їхати через територію Російської Федерації та в'їжджати в Україну гуманітарним коридором, оскільки не могли евакуюватися з Харківської області через зміщення лінії фронту.
- **Зменшення в кількості повернень чоловіків призовного віку.** Партнери повідомляють про меншу кількість чоловіків віком 18-60 років, які перетинають кордон, з'ясування причин вимагає подальшого моніторингу.
- **Кількість пересувань людей з інвалідністю** зростає завдяки розширеним можливостям для гуманітарних організацій (Helping to Leave та Червоного Хреста) у наданні допомоги людям пройти двокілометрову ґрунтову дорогу між російськими та українськими МПП.

2. Основні результати моніторингу

	Всього	0-17	18-59	60+
Жінки	120	2	59	59
Чоловіки	43	3	24	16

Таблиця 1. Люди, з якими проводили опитування після прибуття в Україну в 2024/2 квартал

У другому кварталі 2024 року спеціалісти з моніторингу опитали 163 прибулих особи, що майже на 30% менше, ніж у першому кварталі. Партнери повідомили про труднощі при здійсненні опитувань через зміни в процедурах прибуття, пов'язаних із автобусним транспортуванням між ПП та транзитним центром в Сумах. Оскільки автобус чекає, поки всі

місяця будуть заповнені, прибуття до транзитного центру часто затримується, прибуваючи в комендантську годину, коли моніторингові групи мають виїжджати із центру.

Частка опитаних чоловіків зменшилася з 44% до 26% у цей звітний період і відповідає відсотку інтерв'ю з чоловіками в останньому кварталі 2023 року (24%). Ймовірно, це пов'язано зі збільшенням прибуття чоловіків у 1 кварталі 2024 року (скоріш за все через звільнення чоловіків із пенітенціарних установ). Також змінилася кількість опитаних людей похилого віку зі 126 до 75, причому частка чоловіків серед них зменшилася більш ніж на 75% (з 66 до 16). Частка чоловіків призовного віку (18-59 років) залишилася такою ж, як і попередній звітний період, але скоротилася в абсолютній кількості.

Процедура перетину гуманітарного коридору (за даними прикордонників)

За повідомленнями людей, які перетинають кордон гуманітарним коридором, у заявленому графіку не було значних змін. Детальний опис процедур наведено у [Моніторингу Кордону Суми 2024/1 квартал](#).

Спеціалісти з моніторингу зафіксували випадки обмеження доступу до гуманітарного коридору, що затримувало перетин кордону. Одного разу групи, які користувались транспортними послугами, прибули на ПП «Колотилівка» (Російська Федерація), і, як повідомляється, їм було заборонено продовжувати рух далі гуманітарним коридором, проходить процедуру перевірки, через що їм довелося залишитися на ніч у хостелі та наступного дня пройти гуманітарним коридором. Натомість того ж дня було дозволено перетнути кордон особам, які подорожували самостійно.

Порівняно з 2023 роком, за даними прикордонників, особи, які повертаються у 2024 році повідомляють про збільшення труднощів, пов'язаними із процедурами проходження перевірки на ПП «Колотилівка», включаючи повідомлення про погрози, залякування чи утримування. Надходили повідомлення про осіб, які успішно перетнули кордон, але були свідками того, що інших не пропустили через коридор. Прибулі також відзначили відсутність води та їжі на цьому ПП, а також дуже обмежені можливості отримати медичну допомогу в разі потреби.

Занепокоєння щодо питань захисту

Діти без супроводу та розлучені з батьками діти. (1) 12-річний хлопець перетнув кордон у супроводі незнайомця, який мав довіреність на супровід дитини при перетині кордону. (2) 17-річна дівчина їхала сама і направлялась до Дніпра, де її зустрів старший брат. Раніше вони проживали в селі Херсонської області (тимчасово окупована територія). Брат зараз проживає в Миколаївській області і дівчина їхала до нього.

Загрози безпеці як чинник, що стимулює виїзд. Люди мають підвищену стурбованість щодо ситуації з безпекою, пов'язаною з війною, і стикаються з непередбачуваними подіями щодо доступу до послуг, особливо ті, хто не має паспорта Російської Федерації.

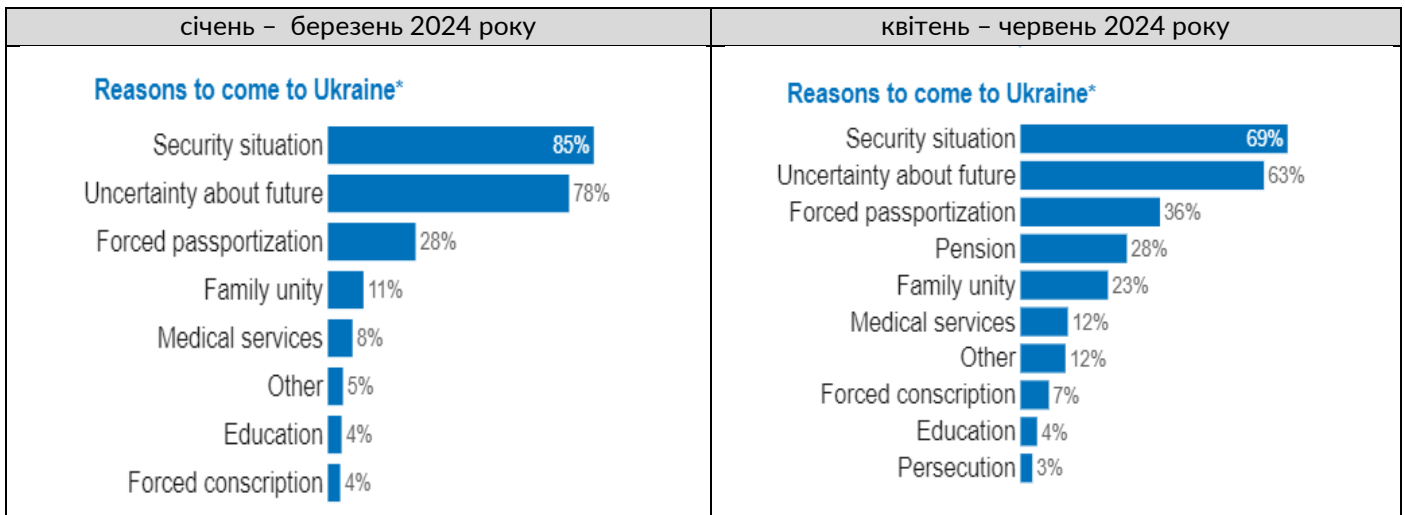
Відмови в проходженні гуманітарного коридору. Особи, що повертались повідомили партнерам з моніторингу про двох осіб, які не пройшли перевірку в ПП «Колотилівка» та їм було відмовлено у виїзді з РФ.

Повернення в Україну – мотиви та наміри

Серед опитаних протягом звітного періоду 71% мають намір залишитися в Україні назавжди, що на 11% менше, ніж у першому кварталі 2024 року.

Лише троє респондентів зазначили, що продовжуватимуть подорож до Європи (одна особа похилого віку назвала Німеччину, жінка працездатного віку – Польщу, третя особа – не визначилася). Про повернення на тимчасово окуповані території заявили 40 осіб, у тому числі 30 осіб віком 60+, що ще більше підтверджує припущення, що деякі мешканці тимчасово окупованих територій можуть скористатися гуманітарним коридором для відновлення доступу до українських пенсій.

На графіку нижче показано основні причини приїзду людей в Україну:

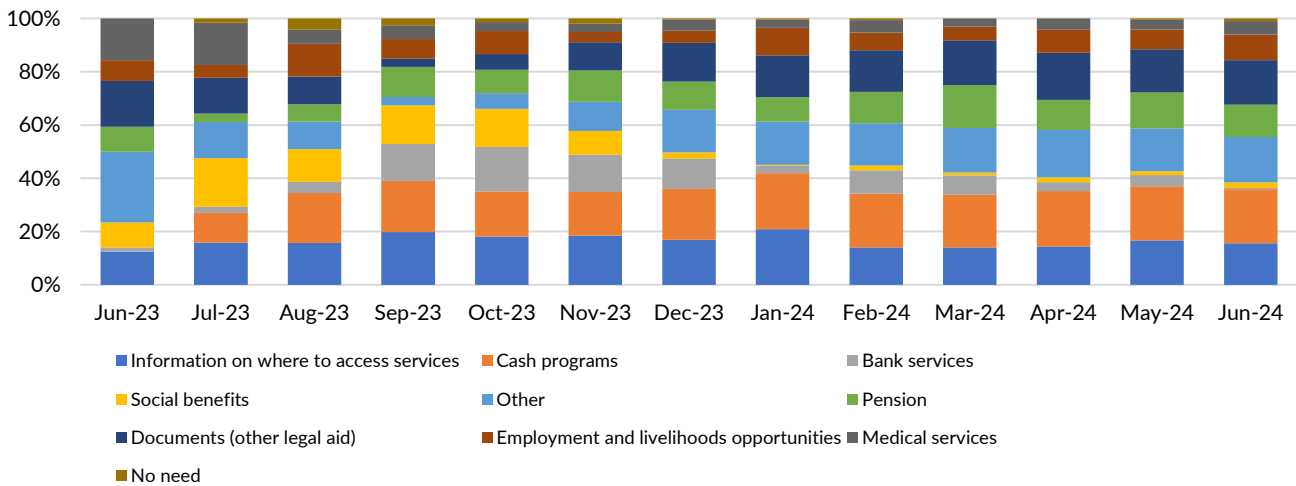
*Наведені вище відсотки базуються на загальній кількості осіб, опитаних прикордонними моніторинговими групами УВКБ ООН у 2024 році.

Основною причиною проходження людей через гуманітарний коридор залишаються проблеми безпеки в місці, звідки люди виїжджають. За даними моніторів, прибулі повідомляють про збільшення кількості візитів окупаційної влади до їхніх домівок, що особливо впливає на психологічний стан сімей з дітьми. Крім проблем безпеки в місці виїзду, невпевненість у завтрашньому дні та примусова видача паспортів є основними причинами, які спонукають людей повертатися в Україну. Хоча ці три основні причини залишаються незмінними в першій половині 2024 року, відбулися помітні зміни в розподілі мотивацій. 28% респондентів у 2-му кварталі назвали доступ до пенсії головним мотивуючим фактором, який не був суттєвим у 1-му кварталі. Інша зміна спостерігається у важливості єдності сім'ї, яка становила 23% у другому кварталі, що на 12% більше, ніж у першому кварталі 2024 року. Таке збільшення мотивації, пов'язане з воз'єднанням сім'ї, узгоджується із спостереженнями партнерів щодо кількості прибуваючих сімей. У другому кварталі респонденти вперше називають «переслідування» як причину виїзду.

Першочергові потреби після повернення

Відповідно до наведеного нижче розподілу (можливий вибір кількох), грошова допомога була головним пріоритетом (74%) для прибулих. Не менш важливими були запити про допомогу з відновленням або отриманням документів (69%) та інформацію про доступні послуги (60%). Завершують п'ятірку пріоритетів людей після повернення у першому кварталі 2024 року питання пенсій (48%) та можливості працевлаштування (33%). Зменшення кількості запитів щодо пенсійних питань пояснюється меншою часткою опитаних літніх людей, які перетинають кордон у звітний період, і не обов'язково є ознакою меншої актуальності, оскільки доступ до пенсії залишається основним фактором, чому люди приїжджають в Україну через гуманітарний коридор. Більшість людей працездатного віку заявили, що потребують інформації про працевлаштування та можливості існування (55% жінок та 88% чоловіків працездатного віку).

Основні потреби після повернення

3. Гуманітарна допомога людям, які перетинають кордон

Спеціаліст з моніторингу та юрист ГО «Право на захист», які надають послуги в транзитному центрі.

Партнери УВКБ ООН «Проліска» та «Право на захист» (ПнЗ) надають послуги з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП) та юридичні консультації в транзитному центрі відповідно. Обидва партнери також інформують людей про доступні послуги в Україні.

У другому кварталі 2024 року ГО «Право на захист» надала 71 юридичну консультацію, тоді як «Проліска» повідомила в середньому про 7 випадків на день, коли люди потребували психосоціальних послуг. За звітний період «Право на захист» допомогли отримати паспорти 5 особам. Ця статистика включає лише тих, хто вирішив залишитися в Сумах і не враховує осіб, які направились в інші регіони для отримання послуг та підтримки відповідно до області призначення.

Приклад, який демонструє критичну важливість надання правової допомоги особам, які повертаються через гуманітарний коридор: ГО «Право на захист» підтримала чоловіка в отриманні документа, що посвідчує особу. На момент окупації міста йому не виповнилося 14 років і при перетині кордону він мав лише українське свідоцтво про народження.

Щоб отримати ID-картку, йому потрібно було пройти через судову процедуру, для чого йому потрібна була допомога ГО «Право на захист», яка в свою чергу змогла успішно її надати.

Нижченаведена підтримка надається урядом, гуманітарними та іншими партнерами (додатково до ГО «Право на захист» та «Проліска») у процесі повернення через гуманітарний коридор. У зв'язку зі зміною місцезнаходження процедури перевірки безпековими та провхохоронними органами, перемістивши процедуру в м. Суми, більшість партнерів також зкоригували свою присутність.

Організація	Послуги
Уряд	
ДПСУ	Безкоштовний транспорт до м. Суми
Соціальний захист	Оформлення одноразової грошової допомоги від держави
Укрзалізниця (Українська залізниця)	Безкоштовне перевезення до Києва
Гуманітарні/Інші організації	
World Central Kitchen	Харчова допомога (термінова)
«Схід SOS»	Транспорт (спеціальний), мобільні бригади юристів, психологів, соціальних працівників

Helping to Leave (спільно з Way of Ukraine)	Транспортування до Харкова; консультації щодо захисту. Допомога в пошуку житлових рішень в Україні. Подальша психологічна підтримка та допомога в інтеграції бенефіціарів після поселення на новому місці.
Pluriton	Психологічна допомога, обслуговування Сумського хабу
МОМ (через РНІ)	Грошова допомога